

Een bijzondere steen in Avezaath

Romeinen en Franken

In het Streekmuseum Baron van Brakell in Ommeren hebben wij op de bovenverdieping een historische tentoonstelling ingericht met veel aandacht voor de Romeinse tijd. Eén van de onderdelen daarvan is de afdeling godsdienst in de oudheid, vormgegeven in een aparte kamer. Op een van de voorwerpen daar wil ik wat dieper ingaan. Het betreft een bijzondere steen, die in 1954 gevonden werd in Kapel-Avezaath. De echte steen is te zien in het Valkhofmuseum te Nijmegen, die van ons is een replica ervan.

Votiefsteen

De steen stamt uit de 1e eeuw van onze jaartelling en is een zogenaamde votiefsteen uit de Romeinse tijd. Een votiefsteen is een gave in de vorm van een steen met een bepaalde ingegraveerde tekst of een beeldhouwwerk om een bepaalde gelofte, eerder gedaan aan een godheid, in te lossen. Vergelijk bijvoorbeeld de talrijke votiefstenen die gevonden zijn bij Domburg en Colijnsplaat, gericht aan de godin Nehalennia. Op de votiefsteen uit Kapel-Avezaath lezen we de volgende tekst: 'Aan de godin Hurstrga heeft volgens haar opdracht Valerius Silvester, gemeenteraadslid van het Municipium der Bataven, (dit altaar) gewijd, gaarne en met reden.'

Men vermoedt dat Hurstrga een inheemse godin was, omdat deze naam verder nergens anders gevonden is. Wie was Hurstrga? De naam wijst op een godin met een beschermende functie, mogelijk samenhangend met een beschermende dichte haag van kreupelhout om een nederzetting. De naam Hurst zou inheems zijn en waarschijnlijk te maken hebben met het Germaanse woord 'hurst' ofwel 'struikgewas'. Anderen denken dat de naam afgeleid is van horst, een verhevenheid in het landschap. Aangezien de steen gevonden is bij de Bergakker, verwijst het eerder naar de laatste mogelijkheid. De laatste drie letters rga zouden volgens mij een afkorting kunnen zijn van regina of koningin, dus de koningin van de horst (of bergje). Een godin in de Mesopotamische Oudheid heeft een dergelijke naam: Ninhursag dat letterlijk 'Vrouw van de heilige berg' betekent (van het Sumerisch Nin= vrouw en Hursug/Hur.sag= heilige berg).

*Saga en Odin drinken.
Robert Engels (1866-1920). -
Herzog, Rudolf (1919).
Germaniens Götter". Quelle &
Meyer, Leipzig.*

Noordse mythologie

Het woord Sag doet ook denken aan een andere godin. Uit de Noorse mythologie is een godin Saga bekend. Gezeten op een hoge troon keek ze elke dag met Odin uit over de wereld, terwijl ze samen uit gouden bekers dronken. Deze godin heeft dus eveneens met een hoogte te maken.

De naam Avezaath

De gevonden votiefsteen doet vermoeden dat er in Avezaath in die tijd een heiligdom gestaan moet hebben. Ook de naam Avezaath wijst daarop: zaath of zathe betekent woonplaats van een zekere Ave. Ave is een vrouwen naam en betekent iemand die aanbeden wordt. Ook wordt het woord Ave gebruikt in samenhang met Maria: Ave Maria. Terwijl het woord regina eveneens op Maria van toepassing is: Maria Regina, een eretitel voor Maria en de naam van een feest, de gedachtenis van de Heilige Maagd Maria, koningin van hemel en aarde. Het wordt in de Katholieke Kerk gevierd op 22 augustus, in het octaaf van het hoogfeest van Maria-ten-Hemelopneming. Mogelijk is de verering van Hurstrga bij de kerstening vervangen door die van Maria, maar dan zou je eigenlijk verwachten dat een van de kerken in de twee dorpen aan haar gewijd zou zijn. Niets is minder waar, de kapel van

Kapel-Avezaath is aan St. Agatha gewijd en de naam van de kerk in Kerk-Avezaath doet vermoeden dat daar de patroonheilige St. Lambertus was. Echter in deze kerk zijn wel een twee vrouwelijke heiligen afgebeeld op de 14^e eeuwse muurschilderingen: behalve St. Agatha zien we daar Maria Magdalena met haar bekende attribuut, de zalfpot.

Het oudste Nederlands?

Op dezelfde Bergakker werd een paar eeuwen later nog iets zeer opmerkelijks gevonden. Door de amateur-archeoloog D. Jansen uit Wychen werd in 1996 een zilveren zwaardschede gevonden met daarop een runeninscriptie uit de 5e eeuw. Dit zou mogelijk het oudste Nederlands zijn, gevonden in ons land. Teksten in oude runen geschreven zijn al bekend uit de 2e eeuw. Met name in Denemarken en het aangrenzende deel van Duitsland. De zwaardschede berust in het Valkhof in Nijmegen. De gevonden runeninscriptie in het Rivierengebied zou volgens kenners te maken hebben met het feit dat een groot deel van de oorspronkelijke bevolking naar het zuiden getrokken is en dat hun plaats werd ingenomen door Germaanse groepen uit het noorden

Dit alles bij elkaar genomen doet vermoeden dat de Avezathen in een ver verleden belangrijker waren dan tot nu toe werd gedacht. Het was tenslotte op een gegeven moment ook niet voor niets de hoofdplaats van de gouw Teisterbant.

*Dit artikel is eerder verschenen in de Nieuwsbrief,
het voormalige tijdschrift van de Historische Kring Kesteren en Omstreken.*